Предизвикателствата към Българската текстилна и шивашка промишленост в процеса на присъединяване към Европейския съюз

Ас. Нели Ив. Николова
Технически университет, Габрово

В годините след 1989 г. започна преходът на страната ни към пазарна икономика, вкл. и преструктурирането на отрасъл "Лека промишленост". За периода 1989 - 2000 г. въпреки неблагоприятните тенденции и икономическите, социалните и обществените условия в страната в общи линии някои от браншовете на отрасъла се запазиха, като преминаха през бурния процес на приватизация и преструктуриране. Леката промишленост оцеля благодарение на професионализма и мениджърските екипи, бързата преориентация на пазарната, асортиментна структура, добрата квалификация на работниците и служителите и конструктивните съвместни действия на браншовите камари за реализация на конструктивен социален диалог.

В периода на преход от планова икономика към пазарно стопанство страната ни и в частност леката промишленост премина през няколко особено болезнени етапа, характеризиращи се със свиване на потребителското търсене на вътрешния пазар, пълна загуба на бивши външни пазари и трудно завоюване на нови, силен инфлационен процес, липса на някои суровини и др.

В настоящата статия са анализирани основните фактори, влияещи върху бъдещото развитие на отрасъла на фона на общата макроикономическа обстановка в страната. Характеризирани са главните направления за работа и конкретни действия пред българските институции с цел просперитета на текстилната и шивашката промишленост у нас. Извършен е опит да се очертаят предизвикателствата пред отрасъла във връзка с предстоящото присъединяване на България към ЕС. Откроени са стратегическите цели за повишаване на конкурентноспособността на българските текстилни фирми и предприятия.

Отрасълът е сред първите приватизирани в България още през 1999 г. - 94%, 2000 г. - 99 %, и включва следните браншове: производство на текстил и изделия от текстил, производство на облекло, обработка на кожухарски кожи, производство на лицеви кожи, производство на изделия от тях - облекло, обувки и сарашки изделия.

Въпреки всичко малко са оцелелите отрасли от икономиката на страната, преминали процеса на приватизация и преструктуриране - работили при неустойчиви, хаотични и нерационални регулатори и почти пълна неангажираност на държавата в управлението на икономическите й контрагенти.

За съжаление начинът на приватизация и недалновидната икономическа политика на правителствата в леката промишленост се ликвидират напълно или частично цели подотрасли: производството на естествена коприна и копринени изделия, полиестерни тъкани, рязко спадна производството на ленени, конопени и вълнени изделия, спряно е производството на плоско стъкло и кристални изделия.

Основен проблем в процеса на приватизация се оказва масовата приватизация, при която десетки приватизационни фондове придобиват дялове в предприятията от браншовете. Получава се раздробяване на собствеността, а от там различни интереси - източване и ликвидиране на редица фирми, закриват се много работни места, намаляват се и не се изплащат редовно работните заплати, въвежда се порочната практика на верижните срочни договори, масово се премахваха социалните придобивки, договорени в Колективни трудови договори (КТД), влошава се работната среда и условията на труд,

задълженията към осигурителните фондове растяха. Сериозно отражение върху икономическото и финансовото състояние на дружествата оказва и хиперинфлацията, която в началото на 1997 г. достига 218 %, и довежда до рязък спад на доходите и обезценяване на лева.

1. Координация и взаимодействие на търговските дружества в отрасъла.

В годините на прехода основните проблеми, касаещи координацията между подотраслите и браншовете в отрасъла, е сериозно нарушена. В Министерство на промишлеността /МП/, по- късно Министерство на икономиката /МИ/, основните балансi, преструктурирането и приватизацията се извършват от закритото през 1999 г. Управление лека промишленост със съдействието на БСК.

Последователно с развитието на приватизационните процеси Министерство на икономиката престава да се занимава с по-голямата част от функциите на държавен регулиращ орган в индустрията.

Браншовите стопански камари и съюзи също намаляват своето влияние. Така в условията на икономическа рецесия и раздържавяване фирмите са оставени сами да решават почти всички въпроси на развитието си. Идването на новите собственици и извършените кадрови промени предизвикват нарушения на неформалните лични мениджърски контакти. Държавата и БСК абдикират от повечето си задължения за координация между ешалоните за суровинен баланс и пазарна стратегия и маркетинг.

В резултат на това дружествата се затварят като системи, прекъсват се редица изградени вериги. Започва процес на взаимно дъмпиране на вътрешни и външни пазари. От множеството международни програми, поради липса на своевременна информация, се възползват единични дружества.

Преходът завари нашите предприятия с морално и физически остаряла техника и оборудване, ползувана повече от 15 - 20 години.

Вече повече от 15 години в леката промишленост не се правят сериозни инвестиции. Приватизацията не осигурява необходимите средства за обновяване и развитие на предприятията, тъй като не е извършена от стратегически инвеститори. Липсва необходимата за целта данъчна политика и преференции на правителството за стимулиране на инвестициите. Вложените средства са инцидентни и предназначени предимно за частична подмяна на отделни морално и физически остарели машини и съоръжения или за доставка на технологично оборудване за изпълнение на конкретни поръчки.

На фона на значимото място на най-стария отрасъл в икономиката на страната вече над 10 години няма **национална политика и стратегия, нито в краткосрочен, нито в дългосрочен план за развитие и подпомагане на производството и износа.**

Държавата не регулира политиката по вноса и износа, създавайки бюрократични пречки, свързани с несъвършенства в нормативната уредба, създаващи и стимулиращи условия за корупция. Дълбоката криза в селското стопанство - основен източник на местните суровини, довежда до използването на вносни, в много случаи значително по-скъпи и лошокачествени суровини и материали, което предизвиква свиване на родното производство и оскъпяване на българските стоки.

Сериозна криза преживяват и организациите на работодателите от отрасъла - Браншовите стопански камари. За това допринася и липсата на закон за браншовите организации, закрит е и отрасловият съвет към Министерството на икономиката.

Осъзнавайки необходимостта от взаимно подпомагане и информиране при решаването на капиталови, инвестиционни и пазарни въпроси, 27 дружества от различни браншове на леката промишленост учредяват през м. юли 2000 г. **Асоциация на дружествата от леката промишленост /АДЛП/.**

Асоциацията има за цел да подпомага и насърчава своите членове в инвестиционната им дейност, включване в международни програми, решаване на въпроси, свързани с платежните инструменти, маркетинг и пазари, канали за връзки с държавните органи - министерства, ведомства и др.

В годините от започване на преговорите с Европейския съюз до момента работодателските организации не станаха членове на съответните европейски браншови структури, поради което сега трябва да положат максимални усилия за приемането им в тези структури. Липсата на добре структурирани работодателски организации със съответния екип професионалисти вече се усеща и на европейско ниво - неучастие в Комитетите по браншовия социален диалог към Европейската комисия.

2. Основни фактори, влияещи отрицателно върху състоянието и развитието на отрасъла в годините на прехода, някои от които съществуват и в момента са:

- поради дълбоката криза в селското стопанство рязко намаля производството на местни суровини: памук, вълна, естествена коприна, лен, коноп, кожи;
- поради кризата в промишлеността силно намаля и производството на изкуствени и синтетични влакна и коприни;

- вносът на суровини влошава ефективността на отрасъла, прави го зависим от цените на международните пазари и допринася за увеличаването на общия дефицит във външнотърговския баланс на страната;

- големият процент работа на ишлеме в шивашката промишленост не води до използването на български тъкани и не осигурява необходимите за възпроизводство средства;

- общата задлъжнялост на фирмите, неефективната банковокредитна система /лихвен процент, вариращ от 12% до 18% и обезпеченост на кредитите над 200%/ и данъчна политика, стагнираният вътрешен пазар, ниската покупателна способност на населението и разпространата се сива икономика допълнително отежняват ситуацията в отрасъла.

Друг основен отрицателен фактор през годините на прехода е проблемът с нерегламентирания и неконтролиран внос - проблемът с митниците и митническите нарушения.

Осъществява се масиран и нерегламентиран контрабанден внос на стоки и изделия със съмнително качество, неотговарящи на българските стандарти и с ниски цени, което свива максимално българското производство и предизвиква дъмпинг спрямо българските изделия на пазара.

Предприетите координирани между социалните партньори многократни протестни действия и постъпки пред държавните институции, срещи с представители на парламентарни комисии и групи, с ръководството на ГА "Митници", проведената кръгла маса по проблемите на отрасъл "Лека промишленост" с участието на представители от различни ведомства вече дават известен положителен резултат за създаване на условия за лоялна конкуренция на вътрешния пазар по подобие на действията на европейските производители на текстил, облекло, обувки във връзка с новите правила в световната търговия.

3. Обща икономическа среда и развитие на индустрията за облекло и текстил през 2005 година.

Българската икономика продължи стабилния си растеж и през 2005 г. Според официалната статистика брутният национален продукт е нараснал с 5,5% през 2005 г. Промишлеността остава най-динамичния генератор на добавена стойност с най-висок ръст от 7,3%. Секторът дава 30,4% от добавената стойност в икономиката. Инфлацията, най-висока за последните пет години, е 6,5% за периода януари - декември 2005 г. Безработицата отново спада и достига 10,1% на годишна база за 2005 година.

Международната търговия запазва високите темпове на растеж (+23,1% за 2005 г), като ръстът във вноса продължава да надминава ръста в износа, което увеличава отрицателния търговски баланс. Преките чуждестранни инвестиции за 2005 година, по предварителни данни са около 1789 милиона евро, много по-малко от предходната година.

През 2005 година българската индустрия, произвеждаща облекло и текстил, запази производството и износа от 2004 година, което на фона на либерализацията на международната търговия с облекло и текстил и покачването на разходите за производство може да се счита за значителен успех. Секторът продължава да бъде изключително експортно ориентиран (1,7 милиарда евро износ през 2005 г.) и поддържа положителен търговски баланс, но отново се наблюдава намаляване на делът на този сектор в общия износ на страната (17,9% за 2005 година; 21,1% за 2004 година). Износът на текстил и облекло все още представлява около 1/3 от общия износ на България за ЕС.

4. Развитие на производството на текстил и облекло.

4.1. Индекси на производство.

Индексът на производството на текстил през декември 2005 г. беше 203.8 (2000 = 100), в сравнение с 205 за декември 2004 г. Индексът на производство на облекло е нараснал от 196 до 200.3 декември 2004 / декември 2005 г. Това показва, че през 2005 г. индустрията е успяла да запази производствената си активност.

4.2. Посоки на развитие на бизнеса.

Според Националния статистически институт през 2005 година 60,8% от общия оборот са били от износ, а останалите от продажби на местния пазар. За съжаление нямаме данни за това съотношение конкретно в бранша облекло и текстил, но със сигурност делът на износа за сектора е по-голям отколкото средния за страната. Тъй като по-голямата част от фирмите работят на ишлеме, можем да считаме, че влиянието на износа върху икономическата активност на сектора е дори още по-голямо. В производството на облекло съществува голям потенциал за увеличаване на печалбата чрез разработване и износ на собствен продукт вместо работа на ишлеме и чрез налагане на собствена марка на българския пазар. Много от фирмите вече работят в тази посока и могат да се похвалят с успех. Средната производителност на труда в България е твърде ниска - около 31,8% от производителността на труда в ЕС. Според експертни оценки благодарение на инвестициите в нова техника и технологии производителността на труда в

облеклото и текстила нараства, но същото се отнася и за работната заплата. Тъй като възложителите на работа на ишлеме търсят цени на доставка на базата на единица време необходимо за изработка на дадено изделие, всеки производител трябва целенасочено да работи за повишаване на своята производителност, за да остане конкурентноспособен на все по-отварящия се европейски пазар.

5. Фактори, влияещи върху производството на текстил и облекло.

5.1. Търсене на вътрешния пазар.

Увеличаването на продажбите на вътрешния пазар продължава да е голямо. Индексът на продажбите на облекло, текстил и кожени артикули на крайни потребители е нарастнал от 161 през декември 2004 г. (2000 = 100) до 215.7 през декември 2005 г. Особено голямо увеличение се наблюдава при мъжките сака, следвани от мъжките панталони и дамските рокли, поли и панталони. Вътрешният пазар на облекло се характеризира с малки магазинчета, предимно семеен бизнес. Вече има и малки вериги магазини, предлагащи местни марки в големите градове.

5.2. Внос - износ.

Общият износ на текстил и облекло на България през 2005 г. (глави 50-63 от митническата тарифа) достигна 99,2% от експорта през 2004 г. На фона на либерализирането на световната търговия с облекло и текстил и засилената конкуренция от Китай и други азиатски страни това може да се счита за успех. В парично изражение износът достигна 1 669 милиона евро.

Износът на текстил бележи ръст от 4% и възлиза на 245 милиона евро или 15% от общия износ на текстил и облекло. Най-голям ръст в текстила отбелязват следните глави по митническа тарифа: 51 - вълна и вълнени тъкани - 27% ръст; 59 - импрегнирани, промазани, покрити и ламинирани тъкани - 22% ръст; 56 и 58 съответно "вата, филц и нетъкан текстил" и "специални тъкани, тъфтинг, дантели, гоблени, пасмантерия" - 21% ръст.

Износът на облекло (глави 61-63 от митническата тарифа) е намалял с 2%. Износът на "облекла и допълнения за облекла от трикотаж" - глава 61 и на "други конфекционирани текстилни артикули"- глава 63 по митническата тарифа значително е намалял, а износът на глава 62 - "облекла и допълнения за облеклата различни от трикотажните", се е увеличил с 3%. За страните от Европейския съюз българският износ на текстил и облекло е 82,7%. Наблюдава се малък ръст в стойността на износа на текстил и облекло за ЕС +2% в сравнение с предходната година. Износът за втория и третия (след ЕС) външни пазари на български текстил и облекло значително е намалял. Износът за САЩ е намалял с 37%. Така САЩ става третият по големина експортен пазар на България. Такъв спад се наблюдава за втора поредна година. Относителният дял на северноамериканския пазар в българския износ значително е намалял.

На второ място като експортен пазар излиза Турция, износът за която обаче също бележи значителен спад от -18%. Четвъртият по големина чужд пазар на българско облекло и текстил е Румъния със стойност на износа почти 46 милиона Евро и ръст от 61%. За съжаление трябва да се отбележи, че този ръст се дължи до голяма степен на това, че големи европейски фирми организират производството си в Румъния, откъдето възлагат поръчки на ишлеме в България. Швейцария и българските свободни зони са на пето и шесто място - и двете бележат ръст от 30%.

От страните в Европейския съюз нашите най-големи пазари са следните:

Страна	*Износ в млн. евро*	*% промяна*
Гърция	*314,4*	*- 8%*
Италия	*308,4*	*+ 9%*
Германия	*307,9*	*+ 2%*
Франция	*170,7*	*+ 2%*
Испания	*95,2*	*- 2%*

Германия е отново основният ни пазар за конфекция, а Гърция за трикотаж. По-голямата част от износа за Гърция е от глава 61 - трикотажни облекла и спадът в износа ни за Гърция кореспондира общия спад от 7% в тази категория облекла. Значителен ръст в сравнение с 2004 година бележи износът за следните европейски пазари: Финландия - почти 100%; Полша +31%; Швеция +18%. Други пазари, които са с потенциал за развитие, са следните: Хърватска + 84%; Русия + 78% и Украйна +55%.

Износ на облекло (глави 61 и 62 от митническата тарифа) - 2005 г.

Плетени облекла		*Облекла от текстил*	
Страна	*Стойност млн. евро*	*Страна*	*Стойност млн. евро*
1. Гърция	*226,7*	*1. Германия*	*232,5*
2. Италия	*67,4*	*2. Франция*	*146,9*
3. Германия	*53,6*	*3. Италия*	*119,2*
4. Испания	*47,3*	*4. Гърция*	*80*

Общият внос в България на текстил и облекло през 2005 година възлиза на 1 358 милиона евро.

Страната запазва значителния положителен външнотърговски баланс от 311 милиона евро. Традиционно най-голямото перо във вноса (72,4%) са текстилните суровини, платове и спомагателни материали, които се внасят за дообработка на ишлеме. Както обикновено основната част от вноса е от страните в ЕС, откъдето са по-голямата част от възложителите за работа на ишлеме. Вносът на текстил в сравнение с 2004 година е нараснал с 1%, а на облекло е намалял с 6%. Намаляването на вноса на облекло в България и увеличаването на продажбите на облекло на българския пазар показват, че делът на българските производители на облекло в продажбите на местния пазар нараства.

Делът на вноса на текстил и облекло от Китай в България нараства от 3 на 4% през 2005 година, като вносът на облекло расте малко по-бързо от вноса на текстил. Готовите облекла са около 50% от вноса от Китай, другите 50% са текстилни суровини и материали.

5.3. Цени.

Производствените цени в различните подсектори имат различно поведение:

- Производствените цени на текстила леко спадат: индекс 98.6 % при 2004=100;

- Производствените цени на трикотажните изделия са почти същите със съвсем слабо увеличение: индекс 100.8 % при 2004=100;

- Производствените цени на облеклата, различни от трикотажните, се покачват: индекс 104.3% при 2004=100.

Производствените цени в сектора "Облекло и текстил" имат един от най-ниските темпове на растеж в сравнение с другите производства в България. В сектора има голяма конкуренция предимно между малки и средни предприятия, която поддържа производствените цени ниски. В много случаи малките фирми работят почти на загуба, борят се с нелоялната конкуренция от сивата икономика и трудно успяват да задържат конкурентни цени.

6. Други характеристики на сектора "Текстил и облекло" през 2005 година.

6.1. Заетост.

Средният брой заети в сектора през 2005 година е бил 177 155, което е с 7% по-малко от предходната година. Броят на заетите в производството на облекло е намалял с 3%, а в производството на текстил с 21%. Заетите в производството на облекло представляват 81% от общия брой на заетите в сектора.

Над 65% от заетите са в малки и средни предприятия с персонал до 250 човека.

Общият тренд на нарастване на заетостта в сектора от последните няколко години беше прекъснат през 2005 година. Намаляването на заетостта в сектора се дължи до голяма степен на увеличаване производителността на труда и на липса на свободна работна ръка, която желае да работи в този сектор. Производството на текстил и облекло се оказа сектор, който е непривлекателен на пазара на труда и става все по-конкурентен за работодателите.

6.2. Заплащане на труда.

Работните заплати са традиционно ниски. По доходи България е на последно място сред новите 10 страни членки и страните кандидати за членство в ЕС. По размер на часовите разходи за труд сме на 42-ро място от 52-те най-важни страни, производители на текстил. Има забавяне на растежа на доходите.

Средните работни заплати в леката промишленост са сред най-ниските в индустриалната сфера и общо за страната - 70-72% от средната работна заплата за страната.

Ръстът на производителността на труда изпреварва значително ръста на работните заплати.

Производство на текстил и облекло - Пр. труда ръст 17,9 %, при ръст на РЗ - 2,0 %.

Производство на лицеви кожи и изделия от тях - Пр. труда ръст 1,1 % при отрицателен ръст на РЗ - 4,6 %.

Безработицата според НСИ е 10,1%, но голяма част от безработните предпочитат да останат такива и да получават помощи от държавата, вместо да работят за сравнително ниска заплата. Поради това очакванията са, че наблюдаваният през 2005 година 10% ръст на заплатите в сектора ще продължи и през 2006 година. Според данни на НСИ средната работна заплата в сектора текстил и облекло през 2005 година е била 205,6 лева.

6.3. Инвестиции.

Необходимостта от инвестиции в сектора е все още много голяма.

Преките чуждестранни инвестиции в производството на облекло и текстил за периода 2000 - 2004 година възлизат на 316 милиона USD или общо 4,5% от преките чуждестранни инвестиции в страната. Основна част от преките чуждестранни инвестиции в страна са направени от много малко чуждестранни фирми.

Приоритетът в инвестиционните програми през 2005 г. остава инвестирането за заместване на износеното оборудване и за механизация и автоматизация и за въвеждане на нови технологии.

Сред най-големите 18 чуждестранни инвеститори в България за периода 1992 - 2005 г., свързани с производството и търговията на текстил и облекло, са:

Поз. 9 - Група "Миролио" - Италия - текстил.

Поз. 15 - "Метро Кеш енд Кери" - Германия - търговия.

Други големи инвеститори в текстилната промишленост са ADF /Франция/, "Вестиконфекс" /Португалия/, "Мазер холдинг Модернотекс" /Турция/, "Демо-България" /Гърция/.

Наблюдаваният през последните години интерес на чуждестранните инвеститори, които вече работят в България, към закупуване и сключване на договори с предприятия за разширяване и затваряне на производствения цикъл, говориq че вече съществува такава ориентация сред инвеститорите и това дава основание в следващите години да се очаква положителна тенденция за разширяване на производството и оборота и намаляване на дела на производството на ишлеме.

Средният общ доход на домакинство от 4 члена, с две деца, през м. януари 2004 г. е 367,42 лв. при месечна издръжка на едно лице - 320 лева. Основни източници на доходите са от: работни заплати - 51,7%; от пенсии - 26,8%; от домашно стопанство - 3,4% ; от предприемачество - 4,6%. Текстилният, конфекционният, кожарският и обувният браншове са едни от най-големите работодатели в българската промишленост с многогодишни традиции и много добър потенциал за развитие. За последните 3 години се наблюдава трайна тенденция на растеж на производството в отрасъла. Значително нараства броят на предприятията, особено в шивашкия бранш, като общият им брой надхвърля 5000 през 2005 година, което е показател за подобряване на развитието му в последните години. Доминиращо място в отрасъла заема шивашкият бранш със 132000 наети през 2005 г., предимно жени. В началото на прехода, шивашкият бранш изнася 75% от продукцията си за Съветския съюз и страните-членки на СИВ.

След преструктурирането на пазарите, сега 82% от износа е насочен за ЕС, 10% за САЩ и Канада. Преобладава износът на продукция предимно по договори на ишлеме - над 90%. Браншът привлича чуждите доставчици преди всичко с ниската цена на труда и енергията, както и квалифицираната работна сила, осигуряваща висококачествена продукция.

Въвеждането на нови управленски форми и подходи във фирмите оказва положително влияние върху нарастването на производителността на труда. Да разгледаме факторите, които влияят на дейността на основните браншове от леката промишленост и тяхното развитие.

Вече се забелязва положителното влияние на транспонираното законодателство на ЕС по отношение на околната среда и осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд.

От 2004 година влезе в сила ЗЗБУТ, след даден шестгодишен гратисен период на работодателите за подобряване условията на работната среда. От всички предприятия се изисква да имат Програма за привеждане на параметрите на работната среда в съответствие с нормите, с отговорници, срокове и средства по отделните позиции. Програмата трябва да е приета от КУТ.

6.4. Кадрова обезпеченост.

Високото ниво на подготовката на квалифицирани изпълнителски кадри за нашите браншове преди прехода се осигуряваше от специализирани учебни заведения, центрове за квалификация и преквалификация. След 1990 г., липсата на браншови фондове за подготовка на професионални кадри и браншова образователна политика до ниво университет води до невъзможност да отговорим на предизвикателствата и изискванията за повишаване конкурентноспособността на фирмите.

7. Бъдещето на отрасъла - шансовете на българските производители в разширения Европейски съюз.

Отпадането на квотите за внос от началото на 2005 г. - един от основните елементи, които ще повлияят и ще оформят условията за развитието на облеклото и текстила в ЕС през следващите 5 - 10 години, както и предизвикателствата пред които сме изправени са основна тема в доклада г-н Уйлям Лакин -ген. Директор на ЕУРАТЕКС. Те се отнасят до няколко очевидни факти :

- Системата от квоти, както бе съгласувана от членовете на СТО, в края на Уругвайския кръг на търговските преговори, ще приключи на 31 декември 2004 г. Тя няма да бъде продължена след тази дата и тези, които предлагат друго, правят лоша услуга на промишлеността и дистрибуторите навсякъде.

- Краят на системата от квоти неизбежно ще доведе до голямо увеличение на вноса на продукти от текстила и облеклото в ЕС, както и в Канада и САЩ. Той няма автоматично да доведе до отварянето на пазари за износа от ЕС, както се обещава в чл.7 на Споразумението ATV, т.н. Споразумението по текстил и облекло, защото малко страни положиха реални усилия да се съобразяват с този принцип.

- Китай и по-малко Индия се очаква да бъдат най-големите бенефициенти от края на ATV. И на двата случая /Китай и Индия/ трябва да обърнем

сериозно внимание, но особено случая с Китай, чиито квоти са запълнени и като се има предвид скоростта на нарастване на износа за САЩ и ЕС, след като Китай стана член на СТО и извлече полза от либерализацията на редица продуктови групи от 1 януари 2002 г. Трудно е да повярваме, че намалението на китайските цени след първите месеци на 2002 може изцяло да се дължи на обменния курс. Ще бъде ли готов ЕС, както САЩ, да се възползва от клаузата за защита на текстила срещу Китай и това ще бъде ли ефективно?

- Очаква се голям брой малки доставчици, чийто експорт е насочен към ЕС, да изпаднат в сериозна рискова ситуация. Бангладеш и Шри Ланка са два добри примера на страни с висока зависимост от износа на облекло, но с липсваща за основа текстилна промишленост. Перспективата за тях е мрачна.

- Нарастването на конкурентния натиск ще свали цените, една тенденция, която ще се ожесточи от големите дистрибутори и хипермаркетите. Това ще бъде от малка полза за потребителя и със сигурност няма да подпомогне трайното развитие на текстила и облеклото в страните-доставчици.

- Да се определи със сигурност ръстът на вноса от позицията на днешния ден е невъзможно, тъй като не се знае на кои пазари и кои продукти са вече достигнали степента на насищане. Нито пък може някой да каже в каква степен и в какъв срок главните износители могат да бъдат принудени да задоволят непрекъснато нарастващите нужди на тяхното собствено население от продукти, които днес се експортират.

При умело управление на промените, свързани с тези фактори, българската лека промишленост би извлякла големи ползи от отварящите се пред нея пазари, но при повишаване на конкурентноспособността и ориентиране към производства с висока принадена стойност.

Шансовете за българските производители на облекло, обувки и кожени изделия, работещи в момента основно на ишлеме, е предизвикателството за работа със собствена марка, разработването на собствени колекции, с утвърждаване на търговски марки и превръщането им от поддоставчици в преки доставчици на големите марки.

Данъчната тежест и бюрократичните бариери бяха и са най-големите проблеми за развитието на отрасъла и бизнеса в страната и готовността му за влизането в ЕС. Има какво още да се направи в областта на данъчното и митническото законодателство, облекчаването на външнотърговските и разрешителните режими, стимулирането с инвестиционни и рискови фондове и схеми за насърчаване на износа.

Данъчната система едва сега показва известна тенденция към подобряване, като се предвиждат редица действия за намаляване на данъчната тежест през 2005 г.:

- корпоративен данък от 19,5% на 15%;

- облагане доходите на физическите лица в нискодоходните групи от 12% на 10%;

- поетапно въвеждане на семейно подоходно облагане;

- намален е прагът за регистрация на дружествата по ДДС на 50 х. лв. годишен оборот; намаляване срока на възстановяване на данъчния кредит;

- предвиждат се сериозни промени в Закона за корпоративното подоходно облагане с цел съществено данъчно облекчаване на инвеститорите и в Закона за насърчаване на инвестициите, включително привилегии и индивидуално административно обслужване на инвеститори с вложения над 50 млн. лева.

Съветът за икономически растеж /СИР/ обсъжда изработването на **Национална експортна стратегия 2004 - 2010 г.** за повишаване на конкурентноспособността на българската икономика с дефинирането на 19 приоритетни сектора със значителен експортен потенциал, като един от тях е секторът текстил и облекло, както и стратегическите партньори на България в света. Стратегията ще бъде разработена съвместно и въз основа на предложенията на браншовите организации, като се ползва информация от п равителството по условията на затворените преговорни глави и тези условия, при които се очаква да бъдат затворени оставащите /селско стопанство и др./.

По пътя на интегрирането към европейските структури страната ни е поела ангажимент да въведе достиженията на правото на Европейския съюз - АКИ КОМЮНИТЕР /acquis communautaire/ в българското национално законодателство. Това е основното изискване за членство в Европейския съюз и се отнася както към производителите, така и по отношение на индустриалните отношения и социалното партньорство.

Пример за това е трипартитното сътрудничество на ниво ЕС за бранш “Текстил-облекло”.

В края на м. октомври 2003 г. Европейската комисия утвърди Комюникето по "Бъдещето на бранша “Текстил-облекло” в разширения Европейски съюз" (Com(2003)649final/29.10.2003г.). През м. ноември 2003 г. Съветът, а през м. януари 2004 г. Парламентът приеха решения, които съществено

подсилват комюникето на Комисията.

В съответствие с "оперативните" решения на комисията беше официално създадена на 5 март 2004 г. "Браншова група високо ниво", в чийто състав от около 40 души са включени комисарите Лииканен /ГД Предприятия/, Лами /ГД Търговия/, Диамантопулу /ГД Заетост/ и Бюскен /ГД Изследване/, социалните партньори ЕУРАТЕКС и ЕСФ:ТОК, представители на страните-членки, на парламента, на дистрибуторите и на вносителите.

Въпросите, които ще бъдат разглеждани и по които ще се предложат решения, ще бъдат разпределени в 5 работни групи по тематични области, председателствани от съответната европейска организация, както следва :

- изследване, развитие и обновяване /ЕУРАТЕКС/;
- търговия / Европейска федерация на спортната промишленост - FESI/;
- защита на интелектуалната собственост /ЕУРАТЕКС/;
- заетост и обучение /ЕСФ:ТОК/;
- регионална политика /ще започне работа след другите четири/.

По отношение на заетостта и обучението - два много съществени въпроса за бъдещето на отрасъла, приоритетите от гледна точка на социалните партньори са:

А/ от гледна точка на работодателите :

- подобряване на имиджа на отрасъла, за да се привлекат студенти и трудещи се в професиите на текстила и облеклото;
- необходимостта от обновяване на програмите за професионално обучение;
- създаване на медиапул за подпомагане екипите по обучение в общообразователните училища;
- създаване на европейски стандарти за квалификациите;
- необходимост от развитието на обучението по информационни технологии и комуникации в областта текстил-облекло;
- установяване на гъвкава мрежа, обединяваща действащите в областта текстил-облекло;
- създаване на пул на компетентностите на европейско ниво;
- идентификация - създаване - по-добро управление на европейските фондове за финансирането на инициативи за текстила и облеклото в тази област;
- подобряване на програмата "Леонардо" /по-добра информираност за изпълняваните и съществуващите проекти/.

Б/ от страна на ЕСФ: ТОК, освен предложеното от работодателите:

- обучение през целия живот;
- обезщетения за уволнените трудещи се и за тези, които приемат обучение за преквалификация;
- включване в инициативи за стажуване;
- развитие на регионални центрове/клетки за преквалификация в областите, силно зависими от текстила и облеклото;
- въвеждане на социалния диалог на всички нива;
- последици от разширението за заетостта;
- въвеждане на качеството в заетостта;
- индустриални отношения;
- отговорно управление на промяната.

Това трябва да бъдат основните направления за работа и конкретните действия пред българските институции и социалните партньори с цел просперитета на отрасъла.

Началото в тази посока е поставено. В резултат на активните действия на ЕУРАТЕКС в края на 2003 г. се постигна консолидирането на работодателските структури в България от подбраншовете на бранш "Текстил-облекло" - е създадена **БЪЛГАРСКА АСОЦИАЦИЯ ПО ТЕКСТИЛ И КОНФЕКЦИЯ /БАТЕК/**, която с помощта на ЕУРАТЕКС ще допринесе за стабилизирането на бранша във връзка с присъединяването на България към ЕС.

Основните цели на БАТЕК са :

- да представлява колективните интереси на браншовите организации от текстила и конфекцията пред държавните и международните органи и организации и да осигурява защита от търговска, икономическа, правна и научна гледна точка на българско, европейско и международно ниво;
- да участва в изграждане на мрежа за сътрудничество с националните асоциации на страните-членки и страните-кандидатки за членство в ЕС;
- да съдейства за създаването на благоприятна среда за развитието на текстилната промишленост в България в съответствие с интересите на своите членове;
- да съдейства за насърчаване на преките връзки между фирми от България и ЕС в областта на текстилната промишленост;
- да подготвя и разработва документи по проекти на законови и подзаконови актове, касаещи леката промишленост, с подкрепата на европейските структури.

За постигането на своите цели БАТЕК разработва стратегии и свързаните с тях законопроекти в областта на текстилната и конфекционната про-

мишленост и съдейства за хармонизирането им с тези на ЕС. Създава условия за обмен на положителен опит и дава предписания за добра производствена и търговска практика.

8. Стратегически въпроси на развитието по браншове и общо за отрасъла с отчитане оставащия едногодишен период за членство на България в ЕС :

СУРОВИННАТА БАЗА

Текстилната промишленост е един от най-засегнатите браншове в леката промишленост, тъй като предприятията се принуждават да закупуват суровини и материали от чужбина, при положение че могат да се снабдяват с висококачествена суровина от България - лен, памук, коноп, вълна, коприна.

Предвид предстоящото приемане и на нашата страна в ЕС националната стратегия за развитие на текстила и конфекцията трябва да отчете бъдещото отмиране на "ишлемето" и в тази светлина да се наблегне на суровинната база - трябва да се започне от производството и първичната преработка на памук, коноп, лен, вълна, коприна.

За сравнение може да се дадат данни от преди 15 години, когато нашите предприятия са разчитали на около 50% на местни суровини, докато тази цифра за памука, лена и конопа сега е под 20%.

Има реална опасност България да остане без собствено производство на памук и лен, а това ще застраши балансите от тези стратегически суровини. Страната има нужда от около 28 000 тона омаганен памук, значителна част от който е собствено производство. Ако последното отпадне, ще са необходими нови милиони долари за внос.

Сега в ЕС има само три страни, които имат условия за производство на памук - Гърция, Испания и България. В ЕС има недостиг от около 450 хил. т. памук и затова Европейската комисия прие с охота България да отглежда тази култура, като при влизането ни в съюза ни предвижда квота от 40 хил. тона неомаганен памук. Недостигът на памук в ЕС принуждава същият да дава огромни субсидии /по 1 долар за кг произведен памук / за производството му. Благодарение на тези субсидии гръцките и испанските памукопроизводители забогатяха, а Гърция увеличи 10 пъти засятите площи с памук.

Условията, при които ще бъде затворена глава "Селско стопанство" в преговорния процес с ЕС, ще определят в значителна степен и развитието на местната суровинна база. Има общ недостиг на суровини, а и наличните не са с добро качество; липсва вертикална интеграция: производство - преработка. Засега липсва активност при усвояването на средства по програма САПАРД. Развитието на суровинната база ще даде възможност за производство на екологично чиста продукция - предпочитана на европейските пазари.

ИНВЕСТИЦИОНЕН КЛИМАТ

Не е възможно при сегашната икономическа ситуация, данъчната политика и кредитните възможности да има реално обновяване на производствените мощности, което довежда до проблеми с качеството на произвежданата продукция.

При тези условия трябва да се подходи много внимателно за привличането на чужди инвестиции в иновации за технологично обновление на производството, тъй като сега инвестиционният климат в нашата страна е за предпочитане.

За сравнение може да се посочи, че в Унгария, Полша, Словения и др. страни чуждите инвестиции са над 58%, докато в нашата страна са предимно български, с изключение на вълненотекстилната и копринената промишленост.

ИНОВАЦИОННА И РАЗВОЙНА ДЕЙНОСТ

От решаващо значение в периода 2005 - 2006 за България е да бъде включена в програми и проекти, финансирани от предприсъединителните, структурните и кохезионните фондове на ЕС, с цел развитие на иновациионна и развойна дейност, технологично обновление, установяване контакти с инженерингови организации, внедряване на нови технико-технологични решения в областта на първичната преработка, производството на семена за посев, санфоризиране, опаковане, багрене на прежди, автоматизирано разкройване, екологосъобразно апретиране, в етапа на "Съхранение - складиране" и т.н.

Въвеждането на съвременни технологични решения и ноу-хау, както и модерни бизнес модели в сектора ще подпомогне фирмите непрекъснато да повишават възможностите си, да идентифицират, избират и адаптират успешно в дейността си адекватни технологични решения. В тази насока ще се търсят възможности за:

- насърчаване на приложните изследвания в сектора и тяхната комерсиализация, както и ползването на добри практики от ЕС;
- програми за развитие на високотехнологични малки и средни предприятия /МСП/ в бранша.

Интегрирането на предприятията към изискванията на европейския и глобалния пазари ще се подпомага по линия на експортната дейност чрез:

- подобряване на достъпа на членовете до разнообразните възможности за представяне на тяхната продукция на международни изложения; за-

силване връзките с браншовите организации от Европейския съюз с цел търсене на взаимноизгодни начинания, скъсяване на пътя производител-потребител /брой посредници по веригата/ за повишаване на конкурентноспособността и чрез намаляването на цените.

Друга съществена дейност ще бъде насърчаването на предприемаческите инициативи и умения чрез:

- засилване участието в европейските образователни програми;
- изграждане на система за непрекъснато професионално обучение;
- включване в програмите от всички нива на образователната система на специализирани учебни дисциплини за повишаване на предприемаческата култура.

Независимо от особеностите на отделните браншове в леката промишленост се открояват следните **определящи цели** за повишаване на конкурентноспособността им:

- изграждане на обща стратегия на отрасъла по отношение на суровинната база, стимулиране на инвестициите в модерни екологични производства, квалификация на наетите от всички нива, производство на конкурентни продукти с висока добавена стойност, подобряване условията на труда в отрасъла /заплащане, работно време, социална политика, хигиена и безопасност/ чрез създаването на общ експертен екип от заинтересованите страни;
- взаимната координация и взаимодействие между държавните органи - МИ и др., неправителствените организации и съответните браншови организации за развитието на отрасъла;
- изграждане и поддържане на система за обмен на информация по отношение на административни процедури, нормативна уредба, програми и проекти на ЕС;
- достъп до базата данни на съответните европейски работодателски организации по съответния ред;
- промени в образователната система с цел уеднаквяване на професиите и квалификационните умения с тези по програмите на ЕС и признаване на съответните дипломи от учебните заведения в Обединена Европа;
- решително подобряване дейността на митническите органи и пресичане на контрабандния и нерегламентиран внос;
- ефективни и действени мерки за изваждане сивата икономика на светло, регистриране на всички фирми по ДДС .

За годините на прехода можем да отбележим,че отрасълът е запазен основно в конфекционния и трикотажния бранш с неговите достойнства и традиции. Сериозни проблеми съществуват в браншовете на текстилната и кожарската, кожухарската, обувната и галантерийната промишленост. Но ние знаем, че леката промишленост е и си остава реален и съществен фактор в икономиката на страната, с достойнства и успехи, признати и на европейския пазар, затова заедно трябва да направим всичко, за да ни има и занапред, заемайки значимо място като производители в България и в Европа.

Необходима е помощ от държавните институции и съществени промени в нормативната уредба в областта на икономиката на страната, за да осъществим общите си намерения за успешен старт на българската икономика.

Оставащата по-малко от година до влизането на страната в ЕС, е важен етап за организация, усвояване на законодателството и въвеждането на европейските норми и стандарти.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Сп."170 години българска текстилна индустрия", С., 2004 г.

2. Сп."Текстил и облекло", С.,бр.4, 2004 г.

3. Bair, Jennifer (2002). Beyond the Maquila Model? NAFTA and the Mexican Apparel Industry, Industry and Innovation, Vol.9,№3, pp.203-225.

4. Gereffi, G.(2002). The International Competitiveness of Asian Economies in the Apparel Commodity Chain, ERD Working Paper Series №5, Economic and Research Department.